

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA EFECTUADA A LA RAMBLA, 11-17/
SANTA MÒNICA, 2C, (CIUTAT VELLA, BARCELONA)
Codi M.H.C.B: 117/08

Data de la intervenció: 13 al 17 d'octubre de 2008.

Cristina Sayos Trapote
Barcelona, Octubre 2010

ÍNDEX

- 1. Fitxa tècnica**
- 2. Situació de la intervenció**
- 3. Motivacions i objectius de la intervenció**
- 4. Notícies històriques i intervencions anteriors**
- 5. Metodologia**
- 6. Descripció dels treballs realitzats**
- 7. Conclusions**
- 8. Bibliografia**

ANNEXES

Repertori estratigràfic

Documentació gràfica

- **Documentació fotogràfica**
- **Documentació planimètrica**

FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	La Rambla, 11-17/ Sta. Mònica, 2C
UBICACIÓ	Ciutat Vella (Barcelona)
COORDENADES UTM	X: 431150 m Y: 4581196 m Z: 5,5 m s.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	Del 13 al 17 d'octubre de 2008
PROMOTOR	Fecsa-Endesa
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Cristina Sayos Trapote

2. Situació de la intervenció

El seguiment arqueològic que s'ha efectuat, i del qual presentem la memòria, s'ha portat a terme al nucli antic de Barcelona (**fig. 1**), concretament al barri del Raval, una zona que correspon a la part de plana quaternària formada per argiles típiques d'aquesta zona del Pla de Barcelona.

El terme municipal de Barcelona se situa bàsicament sobre una superfície gairebé plana (el Pla de Barcelona). El Pla de Barcelona és limitat per la Serralada de Collserola, i a migjorn, per la falla que segueix, ran de mar, des de Garraf i el turó de Montjuïc que és el punt més elevat, pels turonets dels Ollers, del Tàber, de les Fazies, de la Bota, fins el turó de Montgat, més enllà del Besòs.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalano-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa catalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons suara anomenats. El Pla, que des de Collserola va baixant suaument i d'una manera regular, en el punt de contacte entre la Ciutat Vella i l'Eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un salt o esglaó d'uns vint metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent. De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral.

Així doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El Pla inclinat, els turons arran de mar, i el pla de baix, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaó i el mar. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins.

Des del punt de vista urbanístic la ciutat de Barcelona consta de diverses àrees. Prop del mar i dominat al sud pel gran promontori de Montjuïc hi ha el nucli antic, on la ciutat restà reclosa fins a la desaparició de les muralles durant

el segle XIX. Aquest espai inclou, d'una banda, un nucli central anomenat barri gòtic que correspon a la primitiva ciutat romana i, de l'altra, un seguit de ravals situats al seu voltant que es van formar en època medieval, i que més tard quedaren englobats dins el perímetre de les muralles aixecades al segle XIII. Aquestes viles noves són els actuals barris coneguts amb els noms de les esglésies que els centralitzen: del Pi, de Santa Anna, de Sant Pere, de Santa Maria del Mar i de la Mercè. Els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir la Rambla i el Raval (on es localitza la zona estudiada), varen començar a ser urbanitzats a partir del segle XIII i més tard quedaren inclosos dins del tercer recinte fortificat que es bastí al llarg de la segona meitat del segle XIV.

Al nord de la ciutat antiga s'estén l'Eixample, una àmplia zona quadrículada planificada a la segona meitat del segle XIX, segons el pla d'Ildefons Cerdà, un cop s'havien enderrocats les muralles que encerclaven la ciutat i que oprimia el seu desenvolupament.

3. Motivacions i objectius de la intervenció

El seguiment arqueològic de la present memòria es va originar arran d'una obra promoguda per l'empresa FECSA ENDESA per tal de realitzar una estesa de cable subterrani (llicència municipal:FECZE0318369). Com que l'àrea afectada forma part d'una Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric de la ciutat de Barcelona, es va plantejar la necessitat de realitzar una intervenció arqueològica preventiva.

El control arqueològic de l'obra s'encarregà a l'empresa de gestió arqueològica ATICS, S. L., i l'arqueòloga Cristina Sayos Trapote en va assumir la direcció tècnica. Els treballs de control es dugueren a terme entre els dies 13 i 17 d'octubre de 2008, sota la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona. Pel que fa als treballs de la realització de la rasa i d'estesa de cable, van ser executats per l'empresa CAYMA.

Amb el seguiment arqueològic, es pretenia, d'una banda, localitzar i documentar possibles restes patrimonials que poguessin veure's afectades per l'actuació urbanística, i, de l'altra banda, i relacionat amb la primera, obtenir la màxima informació possible de l'àrea afectada per tal de complementar els estudis realitzats fins a l'actualitat.

En concret, i pel que fa a la intervenció arqueològica que ens ocupa podem dir que:

- Es tracta d'un indret situat dins una de les zones pertanyents al suburbium de la ciutat romana de Barcelona, proper a un possible camí d'aquesta cronologia (actual carrer de Sant Pau).
- Es troba al bell mig del Raval, àrea ocupada des d'època medieval.
- Al barri del Raval hi ha el jaciment prehistòric més important de Barcelona, dels actualment coneguts. Darrerament, prospeccions i excavacions a la zona han documentat l'extensió d'aquest jaciment en una gran zona del barri.

Els objectius immediats es centren doncs en recuperar les possibles restes arqueològiques que puguin aparèixer durant la realització de les obres per a la instal·lació d'uns cables de baixa tensió.

4. Notícies històriques i intervencions anteriors

Notícies històriques

La zona intervinguda va formar part de l'ager o territori de la *Colonia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*, ciutat romana fundada a finals del segle I a. C., en època d'August. La fundació de *Barcino* va suposar, d'una banda, una modificació en l'estructura del territori, ja que es dividí per tal d'estructurar i ordenar el camp i per facilitar, mitjançant el cadastre, la recaptació d'impostos. De l'altra banda, i relacionat amb el que acabem d'esmentar, la nova fundació va significar la desaparició d'algunes *villae* republicanes tardanes i la construcció d'altres de noves a partir del segle I d. C., mentre que les que sobrevisqueren foren objecte de modificacions importants.

Des de començament del segle IX el territori de la ciutat de Barcelona s'amplià amb l'establiment dels primers nuclis de població situats fora del recinte que englobava la muralla romana, constituint burgs o barriades, anomenades també vilanoves, establertes al voltant de centres d'ordre econòmic o religiós com és el cas d'esglésies, el mercadal, el port o els hospitals. Lentament les muralles romanes anaren perdent el seu valor defensiu i la funció aglutinadora i proteccionista exercida durant més de 900 anys. A la fi del segle XI l'antiga muralla havia perdut tota la seva funcionalitat com a recinte defensiu tot i que el nucli urbà que delimitava continuà mantenint el paper de centre polític i religiós.

Durant els segles XII-XIII es produeix un moment d'expansió econòmica. Això es va traduir en concret en l'augment de la implantació de tallers, la urbanització del suburbium al peu de les muralles, el creixement de les zones destinades al conreu (sobretot al sud de Santa Maria del Pi), i comença la transformació dels espais lliures en horts i posteriorment en habitatges. A mitjans del segle XII, les ordes militars (templers, hospitalers i del Sant Sepulcre) van rebre propietats al territori de Barcelona. L'espai va ser dividit gradualment en parcel·les i llogat per propòsits edificatoris. Aquest procés va afectar sobretot una àrea compresa entre el carrer Canuda fins a l'església de Santa Anna (àrea que comprèn el Portal de l'Àngel) i també en direcció sud fins al carrer Portaferriça.

Es poden diferenciar 4 àrees dintre de la composició urbana de la Barcelona del segle XII. Una destinada als intercanvis comercials, amb evidències d'una horticultura limitada i habitatges de petites dimensions. També hi havia àrees properes al mercat, on s'observa una barreja d'activitats comercials i les residències i els tallers tindrien una escassa representativitat. Restaria una àrea urbanitzada de naturalesa residencial, on s'inclouria la vila nova de Santa Maria del Pi. Finalment es pot distingir un ampli sector destinat a la producció agrícola.

Les viles noves creades al voltant de l'antic recinte emmurallat romà foren el Mercadal, Santa Maria del Mar, Sant Cugat del Rec, Sant Pere, Dels Arcs i Del Pi. En relació amb la funcionalitat dels nous espais ocupats, cal assenyalar que el procés de creixement de les vilanoves crea una polarització típicament medieval entre una ciutat d'herència romana amb funcions de centre polític, religiós i simbòlic, seu de la Cort Comtal i del bisbe; i el burg, on es situa una gran varietat d'activitats comercials (sobretot artesanals i marítimes) i zones de poblament. Veurem com aquesta contraposició fou progressivament diluïda amb la construcció d'un nou recinte emmurallat per tal de garantir la protecció dels nuclis poblacionals recentment creats. Malgrat aquest element, encara perduraven formes d'organització romanes que amagaven la nova realitat urbana de la ciutat; és la divisió político-administrativa en forma de quarters.

Amb l'afany d'encabir i protegir les noves barriades i els edificis establerts fora els límits de la muralla d'època romana es va començar a construir una nova línia defensiva, anomenada per molts el segon recinte fortificat. Tradicionalment s'ha associat aquesta muralla amb el regnat de Jaume I, essent el primer tram el construït a La Rambla, des del convent de Framenors fins l'àrea propera a l'església de Santa Anna, amb una datació anterior a 1260. Alguns autors però, plantegen que la presència de portals no implica forçosament que la muralla estigués construïda, ja que està documentada l'existència d'aquests portals al final d'alguns carrers, sense evidència de murs de tancament. Tenint en compte el temps que passa entre la conclusió de les obres de l'anomenat segon recinte i la pèrdua de la capacitat defensiva del mur romà, aquesta corrent d'investigació planteja la possible

existència d'estructures edilícies aixecades de forma gradual i dotades de caràcter defensiu que haurien anat protegint la ciutat segons l'expansió del seu creixement. La culminació d'aquest sistema de defensa el marca la construcció definitiva d'una fortificació estable. Pel que sabem fins ara, doncs, és difícil proporcionar una cronologia fiable per a la construcció d'aquest segon recinte tot i que, a grans trets, els autors coincideixen en situar-lo a finals del segle XIII i inicis del segle XIV.

La zona on s'ha portat a terme la present intervenció va quedar encerclada en el tercer clos emmurallat, construït a mitjan segle XIV, durant el regnat de Pere el Cerimoniós. L'ampliació estava limitada per l'actual carrer de Pelai, les rondes de Sant Antoni i de Sant Pau i la part baixa de l'avinguda del Paral·lel, on més tard s'incorporaren les Drassanes¹, edifici que es troba proper a la zona intervinguda. Drassanes és un mot d'origen àrab que designa un lloc destinat a la construcció naval. Les primeres drassanes de Barcelona estaven situades pels voltants del carrer Regomir o més a prop del port del barri de Santa Maria del Mar. Aquestes es deuen considerar inadequades i a finals del s.XIII sota les ordres de Pere el Gran es varen iniciar la construcció de les noves Drassanes Reials a l'emplaçament actual, que constava d'un ampli edifici emmurallat de planta rectangular amb quatre torres als seus angles, de les quals dues encara existeixen.

Alfons el Benigne, al 1328 va consignar la necessitat de cobrir-les, però per problemes amb la hisenda real i amb calamitats naturals, com grans tempestes, les obres progressaven molt lentament i així van continuar amb l'arribada del nou rei Pere el Cerimoniós, que va intentar traslladar a l'antic sector de la Ribera les drassanes en veure que els vaixells allí s'espatllaven. La proposta del Consell de Cent de la ciutat del 9 de juny de 1378, va impedir aquest trasllat i va cooperar amb el finançament del projecte de la construcció, oferint a Pere el Cerimoniós l'aportació de 10000 florins en set anys i demanant al monarca una contribució reial de 7000 florins, a més del permís per a tenir a cobert les galeres pertanyents a la ciutat.

Segons consta a l'únic llibre d'obra que s'ha conservat de la construcció de les drassanes del temps comprès entre 11 d'abril de 1383 i 15 d'agost

¹ HUERTAS i RODRÍGUEZ, 2000, pàg. 117.

de 1384, se sap que es van construir quatre magatzems i els treballs d'ensostrament de la meitat septentrional. Els materials utilitzats eren els carreus de la pedrera de Montjuïc, la sorra de la mateixa platja propera a l'obra, la fusta del Baix Ebre i de les Gavarres i el cordam i les rajoles de València.

Una gran ampliació es va realitzar sota el regnat de Joan I, a causa de les necessitats navals dels homes de negoci catalans i de la Corona d'Aragó, es va signar un nou acord entre el rei i la ciutat de Barcelona el 1390, per a l'ampliació de les drassanes i la creació d'un palau reial adossat, amb una plaça oberta al mar seguint com a model el Palazzo Ducale i la Piazzetta di San Marco de Venècia, llavors també en construcció. La realització del palau es creu que no es va portar a terme doncs solament s'han trobat els fonaments.

Una de les reformes més importants va ser la cobertura del pati central, la construcció del Porxo Nou que constava de dues plantes amb portal i pati i merlets a la seva part exterior al mar. El conjunt gòtic (de l'any 1381), consta de vuit naus de divuit trams separats per pilars de planta quadrada de 77 cm de costat per 6 m d'altura, de cada pilar arrenquen dos arcs torals i dos formers de mig punt que sostenen les bigues del sostre amb coberta a dues aigües. A finals del segle XV eren setze naus les construïdes.

La Generalitat de Catalunya es va fer càrrec de la seva administració a partir de l'any 1578, i va construir el 1618 tres noves naus de disseny i materials idèntics a les de l'època medieval, encara que de dimensions diferents i situades transversalment a les altres. Entre els anys 1641/1644 es va fortificar el recinte amb motiu de la Guerra dels Segadors.

Al segle XVIII es va ampliar la nau central, suprimint una filera de pilars per a guanyar espai per les dimensions dels nous models de vaixells que es construïen llavors.

El cinturó de defensa es va completar al segle XVI, amb la construcció de la muralla de mar.² La muralla del Raval protegia, d'una banda, nombrosos convents, alguns hospitals, les Drassanes i construccions menors situades, bàsicament, al llarg dels camins d'accés a les portes de la muralla de la Rambla (muralla que havia quedat com a una segona línia de defensa); de

² HURTADO, MESTRE i MISERACHS, 1995, pàg. 120-121.

l'altra banda, tancava i resguardava un espai ben regat per aigua de sínies que, probablement, ja es dedicava amb anterioritat a l'horticultura i que podia evitar problemes en cas d'un possible setge.

L'emmurallament d'aquest espai de "seguretat militar" facilità i afavorí la urbanització i el poblament de l'àrea. En aquest sentit, cal remarcar que, a partir de mitjan segle XIV, el Raval fou l'àrea més important novament urbanitzada de la ciutat³. En primer lloc, es va anar ocupant els terrenys contigus a les vies tradicionals que anaven a Montjuïc, al Llobregat, a Santa Eulàlia de Provençana i a Molins del Reig. Aquestes vies corresponen als carrers de Tallers, Hospital, Carme i Sant Pau, que formaren els veritables eixos del Raval⁴.

No obstant això, a finals del segle XV, la zona edificada del Raval no arribava a una quarta part de la seva extensió total protegida per la muralla, i el 1740 la superfície edificada encara no sobrepassava un terç de l'espai total. De fet, la major part del terreny estava ocupada per horts bastant fèrtils⁵.

Ara bé, als límits del Raval, la Rambla havia anat abandonant, especialment durant el mateix segle XVIII, la seva funcionalitat militar al peu de la muralla per adquirir una funció de passeig. Això n'afavorí una reforma que es va iniciar l'any 1775 (a partir d'un projecte de 1772, sembla ser que de Pedro Martín Cermeño) per tal de donar al traçat de la Rambla un alineament rectilini entre les Drassanes i l'església de Betlem, la qual cosa comportà l'enderrocament progressiu de la muralla i de propietats particulars que no estaven ben arrenclerades. Una de les conseqüències en va ser la potenciació del Raval com a àrea residencial. En aquest context, el capità general de Catalunya, Francisco González y de Bassecourt, comte d'El Asalto, va decidir obrir-hi un nou carrer de traçat rectilini, per tal d'unir la part de la muralla construïda durant el regnat de Pere el Cerimoniós amb la Rambla i crear així un nou eix comercial i de negocis. La construcció d'aquest carrer s'inicià el 1783 i es va perllongar fins el 1788. D'iniciativa oficial, marcà una nova forma de fer ciutat, ja que se li donà l'amplària suficient perquè hi passessin dos carros i s'hi

³ GUÀRDIA i GARCIA, 1992, pàg. 62.

⁴ CLARAMUNT, 1984, pàg. 202.

⁵ CLARAMUNT, 1984, pàg. 202-203.

instal·là clavegueram, empedrat i voreres abans de construir-hi edificis. Tot i que el carrer va rebre el nom de Comte d'El Asalto, en record i honor del seu propulsor, els veïns sempre l'han anomenat Carrer Nou de la Rambla. L'acabament del carrer Nou pot ser considerat el punt de partida de la urbanització del Raval, ja que des d'aquest moment l'Ajuntament va començar a rebre propostes de noves creacions de carrers⁶. No obstant això, l'existència d'horts a la major part del terreny del Raval va ser una característica que no va desaparèixer fins al segle XIX⁷.

Aquesta disponibilitat de sòl al llarg de la seva història havia facilitat la instal·lació d'institucions que necessitaven gran quantitat d'espai (presons, fàbriques, esglésies, institucions benèfiques i, sobretot, convents), fins al punt que el Raval arribà a ser el barri per excel·lència dels convents des del segle XVII fins a ben entrat el segle XIX. Tant és així, que, abans de la desamortització, hi hagueren al Raval trenta cases conventuals diferents, en comparació amb les vuit dels barris de Sant Pere i les dotze de la resta de la Barcelona emmurallada⁸.

Al segle XIX, aquest barri va canviar considerablement. D'una banda, va tenir-hi un gran impacte l'exclaustració de 1835 i la desaparició definitiva d'antics convents el 1909. Així mateix, va ser afectat directament per l'enderrocament de les muralles. Finalment, s'hi va portar a terme determinades obres per tal d'esponjar el barri, que s'havia convertit en densament poblat (entre el 1693, que era rural, i el 1859, que ja s'havia edificat, la població es va multiplicar per disset i es van fer pisos realment diminuts i mal ventilats⁹). Aquestes obres consistiren en l'obertura de noves vies, com els carrers actualment anomenats del Doctor Dou, del Notariat, del Pintor Fortuny i dels Àngels, als solars procedents del convent del Carme¹⁰, o el carrer de la Junta de Comerç, a la zona antigament ocupada pel claustre del convent de Sant Agustí Nou¹¹, entre d'altres.

⁶ GARCIA i GUÀRDIA, 1986, pàg. 74.

⁷ CLARAMUNT, 1984, pàg. 202-203.

⁸ FABRE i HUERTAS, 1977, pàg. 289, 294 i 295.

⁹ AA. VV., 1999, pàg. 223.

¹⁰ CIRICI, 1972, pàg. 155.

¹¹ AMADES, 1984, pàg. 282.

Intervencions anteriors

Tenint en compte la notable quantitat d'excavacions arqueològiques que s'han efectuat en aquesta zona, ens limitarem únicament a exposar aquelles més properes a la zona intervinguda i de més entitat, pel que fa a les dades que han aportat sobre el desenvolupament urbanístic de la zona.

A les Drassanes Reials¹² la intervenció va comportar actuacions particulars a cada àmbit i treballs arqueològics diversos en cada cas. Naus de la Generalitat - Sala de Capmany: amb un total de 859,90 m², aquest espai comprèn tres naus i sis crugies de les deu que té la Sala de la Generalitat. Per a la instal·lació de serveis es va dur a terme una excavació en extensió que va permetre documentar estructures de diverses fases cronològiques: S.XX: dipòsits relacionats amb el taller industrial dels anys 1920-30. Restes de murs de compartimentació de l'espai. Pous. S.XVIII: Restes de les estructures de la farga (pilars, fornals, retalls, pous). S.XVIII-XVII: estrat que es trobava retallat per les estructures de la farga i paviments d'ús. S.XIV-XV es van documentar retalls i alguns murs de funcionalitat diversa.

A l'espai de la Llotja, ubicat a les quatre crugies restants de la Sala de la Generalitat, té 322,21 m². També per a la instal·lació de serveis es va obrir una rasa a la nau central de 64 m. lineals, 2,40 m. d'ample i 1,30 m. de profunditat respecte al paviment. A la primera nau (nordest) es va realitzar una segona rasa a la vuitena crugia. El nivell de paviment actual es va respectar. En aquesta intervenció es van documentar estrats del segle XVII i enderrocs.

A la Sala de les Galeres només es va realitzar una petita cala a tocar del parament septentrional, dins de la porxada perimetral situada a l'oest, al sud de la sisena crugia de la tercera nau de la Sala de la Generalitat.

A l'Edifici del Porxo Nou o Palau de Pere IV, la intervenció que afectava el subsòl es centrava en els vuit trams orientals de la nau i consistia en l'obertura de dues rases perpendiculars a la direcció de la sala per instal·lació de serveis provisionals i la substitució del paviment existent per un segon. Es va documentar un nivell d'ús pertanyent a la construcció original de l'edifici, format

¹² CALPENA MARCOS, D. 2005.

per dos paviments contemporanis, un de lloses de pedra i un de rajols de ceràmica cuita.

El Jardí del Rei, que es troba davant la façana de llevant de l'edifici del Porxo Nou al que incorpora tres crugies de la nau meridional de les Naus de la Generalitat. Les actuacions que van motivar la intervenció arqueològica van ser l'obertura d'un pou de recollida d'aigües residuals davant de l'entrada d'accés al museu, de 4,50 x 4,50 m. i 4 m. de profunditat, i la seva rasa de connexió amb la xarxa de clavegueres del Portal de Sta. Madrona. Es va localitzar l'alambor original de la torre medieval incorporada a l'edifici del Porxo Nou; estructures i fonamentacions de murs de factura moderna perpendiculars al parament de l'edifici de Pere IV. Del segle XVIII-XIX es va documentar el mur que tancava la Llotja així com, un pou cec i per últim, es va localitzar dos enterraments adults del segle XIV-XV.

Vanesa Camarasa va dirigir una actuació arqueològica l'any 2001 al carrer Nou de la Rambla 43-45 per causa de la remodelació del Centre Cívic de Drassanes¹³, i en el mateix any també actuarà al carrer Nou de la Rambla, 25 sense trobar estructures a cap de les dues intervencions, tan sols alguns fragments ceràmics moderns al reompliment d'un nivell d'aportació¹⁴.

L'any 2005, E. Medina Guerrero realitzà una intervenció a La Rambla, 65 on es documentaren estructures baix medievals corresponents a algun tipus d'edifici relacionat amb una explotació agrícola o d'horta (murs, paviments, canalitzacions, esglaons, pous, sitges i estructures de combustió) que confirmarien que la part més meridional va ser un espai ocupat fins a la construcció de la muralla medieval.

¹³ CAMARASA PEDRAZA, V., 2002.

¹⁴ CAMARASA PEDRAZA, V., 2002.

5. Metodologia

Per tal d'aconseguir els objectiu marcats, cal seguir una metodologia sistemàtica i adequada. En relació amb la metodologia de registre, la seqüència estratigràfica s'estableix per a entendre la formació, delimitació i estructuració dels estrats i la seva possible posterior destrucció. De la mateixa manera, ajuda a interpretar els diferents processos sedimentaris i postdeposicionals que han tingut lloc en aquest espai. Amb aquests pressupostos, s'ha establert un registre detallat dels diferents estrats que configuren la zona excavada, utilitzant a tal efecte el sistema d' Unitats Estratigràfiques (U. E.) dissenyat per E. C. Harris (Principles of Archaeological Stratigraphy, 1979), que permet analitzar de forma individualitzada cada una de las incidències que afecten la seqüència estratigràfica. S'ha realitzat una fitxa descriptiva de cada Unitat Estratigràfica. En ella es registren tots els paràmetres que permetin la seva correcta identificació i descripció: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona.

La identificació d'U.E. s'estableix mantenint l'ordre d'aparició durant el procés d'excavació i es realitza utilitzant una clau, en aquest cas, de tres o més dígits, començant tota la seqüència numèrica en el 100 (nivell superficial), segons els sectors diferenciats. Aquest sistema s'ha emprat amb la finalitat d'evitar qualsevol alteració de la seqüència numèrica o un altre tipus d'interferència en el cas d'una estratigrafia complexa.

La documentació es completa amb un registre gràfic detallat, que inclou la fotografia convencional.

El sistema de treball utilitzat va combinar l'ús del martell de una mini giratòria per l'obertura del paviment amb l'excavació manual adreçada al descobriment de les restes que podien aparèixer.

6. Descripció dels treballs realitzats

Obra de canalització en rasa per instal·lar un nou cablejat elèctric de baixa tensió comprenia un tram total de 60 m entre el núm. 2 i el núm. 11-17 de la rambla on hi ha una C. T. **(Figura 2)**.

L'actuació arqueològica se centrà, per una banda, en el control visual de la realització del tram de rasa per part de l'empresa adjudicatària i, per altra banda, en l'excavació manual per part de la direcció tècnica quan les característiques del sediment extret així ho exigien. La obertura es va fer amb martell pneumàtic i l'excavació de manera manual.

Les obres s'iniciaren el dia 30 de setembre i van concloure el 3 d'octubre. El procediment de treball va consistir, en primer lloc, l'aixecament del paviment mitjançant un martell acoblat a una màquina mini giratòria. Posteriorment es va fer el buidatge de les rases manualment.

Es va començar l'obertura just a la cantonada del carrer de Sta. Mònica amb La Rambla, per

A efectes pràctics, la direcció tècnica considerà oportú atorgar el recorregut total (60 metres) el mateix número de rasa (Rasa 100) pel fet que les característiques de l'estratigrafia eren idèntics als diferents trams de la rasa. Tot i així, el recorregut es va fer amb l'obertura de 10 cales. Tres d'aquestes cales discorren paral·leles a la línia de façana del carrer de Sta. Mònica, amb una orientació NO-SE. Les altres 7 cales restants es situen paral·leles a la línia de façana de La Rambla i tenen una orientació N-S.

Rasa 100

Rasa que va des de l'ET del número 11-17 de La Rambla fins al lloc on s'havia de connectar la línia de baixa tensió, fins a l'edifici del núm. 2 del carrer de Sta. Mònica.

Tenia 60 m de longitud, 40 cm d'amplada i entre 60-70 cm de profunditat, l'espai necessari per a la introducció del cable. Té una orientació NO-SE i se situa perpendicularment a l'actual línia de façana, del carrer Nou de la Rambla . En molts trams de la rasa, foren apareixent altres serveis anteriors (telèfon,

aigua i electricitat) tant en sentit longitudinal com perpendicular a la direcció de les cales, en relació amb la cota esmentada de 60-70 cm.

L'estratigrafia constava d'un nivell de paviment (U. E. 100) format per lloses de ciment de 20 cm. d'amplada, 20 cm. de llargada i 4 cm. de gruix. La preparació de paviment (U. E. 101) de formigó variava una mica segons el tram de la rasa i oscil·lava entre 10 i 35 cm de potència en total i un nivell de sauló (U. E. 102) barrejat normalment amb elements actuals com escombraries i restes de runa constructiva de 40 i 50 cm. Per sota trobem un nivell d'aportació de sorres y argiles de color marró fosc amb material ceràmic del segle XIX-XX per a anivellar el terreny (U.E. 103). En molts trams, aquesta estratigrafia queda tallada per les diverses rases dels diversos serveis (aigua, llum, gas i telèfon)

7. Conclusions

Aquesta intervenció arqueològica, realitzada a La Rambla, tenia com a fites descobrir i documentar possibles restes arqueològiques conservades durant les obres que l'empresa FECSA-ENDESA tenia previst d'efectuar per a la realització de la canalització en rasa d'una línia elèctrica subterrània de baixa tensió.

En aquest sentit, i com ja ha quedat reflectit a l'apartat anterior, hem de concloure que els resultats han estat negatius. D'una banda, un dels elements que més ha condicionat el volum nul de dades arqueològiques obtingues ha estat l'escassa profunditat on s'ha instal·lat la canalització (60-70 cm). A això se li ha d'afegir la presència d'altres serveis (aigua, gas i electricitat), instal·lats amb anterioritat i que mantienien una cota similar a la requerida per a aquesta obra; i també el fet de tractar-se d'una excavació preventiva de caràcter molt localitzat i parcial. En definitiva, ha resultat impossible documentar algun tipus de resta constructiva relacionada amb l'ocupació romana, medieval o moderna, que sabem que en el passat es produí en aquest sector de Barcelona, i per tant només podem afegir que els resultats d'aquesta intervenció difícilment poden aportar respostes als interrogants plantejats al voltant del poblament i l'urbanisme de la ciutat al llarg d'aquestes etapes de la seva història.

8. Bibliografia

- AA. VV. (1969-1980): *Gran enciclopèdia catalana*. 15 vol. Edicions 62 – Enciclopèdia Catalana, S. A. Barcelona.
- AA. VV. (1982): *Gran geografia comarcal de Catalunya. Volum 8: El Barcelonès i el Baix Llobregat*. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- AA. VV. (1985): *Passat i present de Barcelona (II). Materials per a l'estudi del medi urbà*. Publicacions i edicions de la Universitat de Barcelona. Barcelona.
- AA. VV. (1993): “Intervencions a Barcino (1982-1989)”, a *Anuari d'intervencions arqueològiques a Catalunya. Època romana, Antiguitat tardana. Campanyes 1982-1989*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona.
- AA. VV. (1999): *Els Barris de Barcelona. Volum I. Ciutat Vella. L'Eixample*. Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA. *BCNPIC: Punt d'informació cartogràfica de Barcelona*. <<http://www.bcn.es/cgi-bin/pt.pl?url=/guia/bcnpicc.html>> (consultada el 8 de maig de 2006).
- AMADES, Joan (1984): *Històries i llegendes de Barcelona. Passejada pels carrers de la ciutat vella. Volum II*. Edicions 62. Barcelona.
- BANKS, P. (1992): “L'estructura urbana de Barcelona, 714-1300”, AADD: *Història de Barcelona 2. La formació de la Barcelona Medieval*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- CALPENA MARCOS, D. (2005): *Memòria de la intervenció arqueològica a les Drassanes Reials de Barcelona. Codi MHCB: 069/02*. Document inèdit lliurat al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya.
- CAMARASA PEDRAZA, V. (2002): *Memòria de la intervenció arqueològica al C/ Nou de la Rambla, 43-45, de Barcelona. Codi MHCB:*

- 055/01. Document inèdit lliurat al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya.
- CAMARASA PEDRAZA, V. (2002): *Memòria de la intervenció arqueològica al C/ Nou de la Rambla, 25, de Barcelona*. Codi MHCB: 012/01. Document inèdit lliurat al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya.
 - CARANDINI, A. (1997): *Historias en la Tierra. Manual de excavación arqueológica*. Ed. Crítica, Barcelona.
 - CARRERAS I CANDI, F. 1909: "La ciutat de Barcelona" *Geografia General de Catalunya, vol. III*. Barcelona.
 - CIRICI, Alexandre (1975): *Barcelona paso a paso*. Teide. Barcelona.
 - CLARAMUNT, Salvador (1984): "La formació del Raval de la Rambla". A: *El Pla de Barcelona i la seva història. Actes del I Congrés d'història del Pla de Barcelona, celebrat a l'Institut Municipal d'Història els dies 12 i 13 de novembre de 1982*. La Magrana. Barcelona. Pàg. 183-203.
 - DURAN I SANPERE, A. (1972): "La ciutat al llarg de les seves muralles. Viatge entorn de la darrera muralla" *Barcelona i la seva Història, vol. I*. Barcelona. FABRE, Jaume; i HUERTAS CLAVERIA, Josep Maria (1977): *Tots els barris de Barcelona. Volum V: L'Eixample i la Barcelona Vella*. Edicions 62. Barcelona.
 - GARCIA ESPUCHE, Albert; i GUÀRDIA BASSOLS, Manuel (1986): *Espai i societat a la Barcelona preindustrial*. Edicions de la Magrana. Barcelona.
 - GRANADOS, Oriol (1991): "Estructura urbana de la ciutat romana". A: *Història de Barcelona. Volum 1. La ciutat antiga*. Dirigit per Sobrequés i Callicó, Jaume. Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Pàg. 139-201.
 - GRAU, R. 1997: "Consideracions històriques sobre el centre de Barcelona", AA.VV: *Els barris de Barcelona. Volum I. Ciutat Vella i Eixample*, Enciclopèdia Catalana, pp. 33-56.

- GUÀRDIA, Manuel; i GARCIA ESPUCHE, Albert (1992): “Consolidació d’una estructura urbana; 1300-1516”. A: *Història de Barcelona. Volum 3: La ciutat consolidada (segles XIV i XV)*. Dirigit per Sobrequés i Callicó, Jaume. Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Pàg. 35-72.
- HARRIS, Edward C. (1979): *Principles archaeological stratigraphy*. Academic Press Limited. London.
- HURTADO, Víctor; MESTRE, Jesús; i MISERACHS, Toni (1995): *Atlas d’història de Catalunya*. Edicions 62. Barcelona.
- MEDINA GUERRERO, E (2007): *Memòria de la intervenció arqueològica preventiva efectuada Rambla, 65*. Codi MHCB: 160/05 Barcelona, Arxiu del Servei d’Arqueologia del MHCB. Ajuntament de Barcelona. Memòria inèdita.
- MESTRE, J. (1997): “Les divisions polític-administratives de la ciutat de Barcelona”.
- MIRÓ i ALAIX, Carme (2005): “Balanz anual de l’activitat arqueològica a la ciutat (setembre 2003 - desembre 2004)”. *Quaderns d’arqueologia i història de la ciutat de Barcelona*, època II, any 2005, núm. 01: pàg. 133-149.
- OLIVÉ I GUILERA, J. (1993): “Les rieres del pla de Barcelona a mitjan segle XIX” *Actes del III congrés d’història de Barcelona*. Barcelona.
- PALET i MARTÍNEZ, Josep Maria (1997): *Estudi territorial del Pla de Barcelona. Estructuració i evolució del territori entre l’època ibero-romana i l’altmedieval segles II-I aC – X-XI dC*. Centre d’Arqueologia de la Ciutat, Institut de Cultura. Barcelona.
- PERELLÓ FERRER, A.M. 1996: “Defensa i fortificació” *L’arquitectura civil del segle XVII a Barcelona*. Barcelona.
- RIBA I ARDERIU, O. (1992): “Aspectes geològics de les muralles barcelonines” *Revista Muntanya del Centre Excursionista de Catalunya*, núm. 781. Barcelona.

- RIBA I ARDERIU, O. (1993): “Assaig sobre la geomorfologia medieval de la ciutat vella de Barcelona” *Actes del III congrés d’història de Barcelona*. Barcelona.
- SANZ PARERA, Miquel (1988): *El Pla de Barcelona. Constitució i característiques físiques*. Amelia Romero, editora. Sant Cugat del Vallès.
- TRÓCOLI, Isabel G. i SOSPEDRA, Rafel (Eds.) (1992): *Harris Matrix. Sistemes de registre en Arqueologia* (2 vols.), Pagès Editors, Lleida.

ANNEXES

- Repertori estratigràfic**

Fitxa d'Unitat Estratigràfica: La Rambla 11-17/Santa Mònica 2c			UE : 100
Sector: Rasa 100	Codi MHC: 117/08	Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Paviment del carrer actual.		
DESCRIPCIÓ :	Superficial format per lloses rectangulars de 70x40x6 cm de granit. Cota inicial: 5,5 m s.n.m.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	101	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica: La Rambla 11-17/Santa Mònica 2c			UE : 101	
Sector: Rasa 100	Codi MHC: 117/08	Cronologia: Segle XX		
DEFINICIÓ :	Preparació del paviment			
DESCRIPCIÓ :	Formigó. 15 i 20 cm. Cota inicial: 5,44 m s.n.m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	102	Es cobert per	100
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica: La Rambla 11-17/Santa Mònica 2c			UE : 102	
Sector: Rasa 100	Codi MHC: 117/08	Cronologia: Segle XX		
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació de seveis			
DESCRIPCIÓ :	Serveis i sauló barrejat normalment amb elements actuals com escombraries i restes de runa constructiva de 40 i 50 cm. Cota inicial: 5,24 m s.n.m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	103	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica: La Rambla 11-17/Santa Mònica 2c		UE :103	
Sector: Rasa 100		Codi MHCB: 117/08	
Cronologia: Segle XIX-XX			
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació		
DESCRIPCIÓ :	Sediment de sorres y argiles de color marró fosc amb material ceràmic del segle XIX-XX per a anivellar el terreny. Cota inicial: 4, 94 m s.n.m. Cota final: 4,94 m s.n.m.		
MATERIAL DIRECTOR :	Pickman		
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a		Es cobert per 101, 102
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

- DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

Figura 1

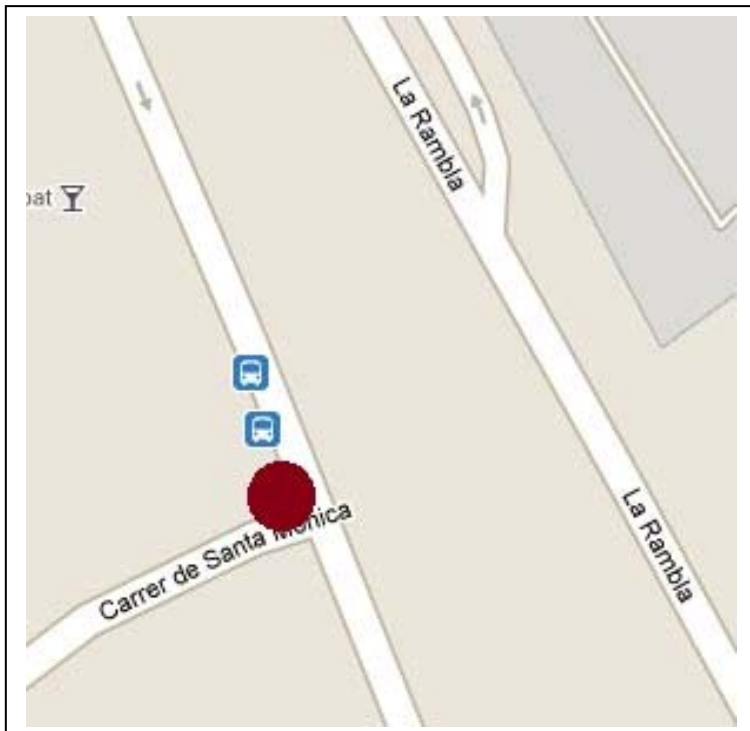

Figura 2

Traçat de la intervenció

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Foto 1

Carrer de Santa Mònica cantonada La Rambla

Foto 2

Tram 1 de la Rasa 100, sobre La Rambla.

Foto 3

Tram 2 de la Rasa 100, sobre la Rambla.

Foto 4

Tram 3 de la Rasa 100, sobre el carrer de Santa Mònica.